

L'aportació del mestre Pere Blasi i Maranges a la idea de Catalunya

Anna Palmada i Félez

Presentació

Aquest treball forma part de la investigació sobre l'evolució de la Geografia a Catalunya al llarg del primer terç del segle XX que dirigeix el Dr. Joan Vilà i Valentí i que té, entre altres objectius, el de detectar com mestres i professors del període comprès entre principis de segle i fins poc després de la Guerra Civil, van col·laborar a través de la Geografia a donar als infants de l'època una idea de Catalunya.

En aquest treball, concretament es pretén veure quina va ser l'aportació a la idea de Catalunya del mestre Pere Blasi i Maranges: identificar la visió de Catalunya que va transmetre als seus alumnes i veure també com va treballar la Geografia. Amb aquesta pretensió s'ha analitzat especialment la *Geografia elemental de Catalunya*, llibre de text obra del mateix Pere Blasi. També ha estat de gran ajuda la publicació que recull els parlaments que es van fer en ocasió de l'homenatge al mestre l'any 1982¹ i les entrevistes fetes als exalumnes, senyors Josep Verd, Joan Fusté i Pere Castells.² S'han tingut en compte també articles que va publicar Pere Blasi a les revistes *Emporion* i *Revista de Festa Major*, així com articles sobre el mestre escrits per Josep Iglésies i Josep Clarà.

¹ *Evocació i semblança de Pere Blasi*, 1982: Casal del Montgrí. Torroella de Montgrí, Ajuntament de Torroella de Montgrí.

² S'hi ha pogut contactar gràcies als responsables del Museu Arxiu del Montgrí i del Baix Ter, els senyors Enric Torrent i Antoni Roviras.

Pel que fa al marc conceptual, han estat de gran ajuda els articles següents: «El camí de Pau Vila cap a la Geografia»,³ de Joan Vilà i Valentí; «L'Estudi de localitats en Geografia Regional», de Doreen Massey; «Espacio, lugar, región: hacia una nueva perspectiva geográfica regional», de Joan Nogué i Font; «L'evolució de la geografia i la seva repercussió en les geografies regionals del món», de Lluís Riudor i Gorgas; «La nueva geografía regional o la construcción social de la región», d'Abel Albet i Mas; «Per una geografia regional renovada», de Josefina Gómez Mendoza i «La nova regió a final del segle XX», de Paul Claval, tots ells referenciats a l'apartat de Bibliografia.

Els passos seguits en aquest treball són bàsicament tres. El primer consisteix a identificar la idea que va transmetre el mestre als seus alumnes; el segon, localitzar-la escrita en la seva obra o confirmar-la oralment en les entrevistes; i el tercer pas consisteix a veure els mitjans que va utilitzar per transmetre-la.

2. Principals idees transmeses per Pere Blasi i Maranges

El mestre Pere Blasi i Maranges va inculcar unes idees als seus alumnes i deïebles que són identificables en els seus escrits i en la memòria d'aquells que en van ser alumnes. El treball només ha pres en consideració les idees que estan més vinculades a la Geografia. S'han simplificat d'acord amb els següents enuncisats:

2.1. La importància de la situació de Catalunya al món. *Catalunya és al món i en aquest ocupa una situació estratègica.*

2.2. Catalunya és un país d'Europa. *Parteix de la idea que Catalunya és un país, i que està al nivell dels països europeus.*

2.3. La importància del que és singular. *En l'obra de Pere Blasi és molt present la voluntat de singularitzar-ho tot, en contra de la generalització o de cercar els trets comuns.*

2.4. Límits naturals i límits oficials. *Distingeix entre uns límits marcats per la natura i uns altres aliens a la natura, els contranatura.*

2.5. La natura mana molt. *Sovint transmet una visió determinista de la realitat, el pes de la natura és molt dominant en tot el que explica.*

2.6. La natura ofereix. *Relacionat amb la idea que l'home amb el seu treball i el seu enginy pot aprofitar el que la natura li ofereix.*

³ Vilà Valentí, Joan 1981: «El camí de Pau Vila cap a la Geografia» a *Revista de Geografia*, vol. XV, núm. 1-2, gener-desembre, Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, pp. 5-23.

2.7. Les comarques. *La idea de l'existència d'aquestes és dóna per feta, no s'argumenta ni es defineix el concepte, però se'n presenta el mapa i se n'enumera el contingut.*

2.1. La importància de la situació de Catalunya al món

Pere Blasi va transmetre als alumnes la idea que cal un context ampli per poder entendre els fenòmens, i que aquest es correspon a l'escala global, planetària. Per això inicia la seva *Geografia elemental de Catalunya*, adreçada als infants, partint de l'escala món. Presenta un mapa sense divisions de cap mena, on només hi ha dibuixat el perfil de la terra emergida, i l'única àrea delimitada correspon a Catalunya. Així, fa que els alumnes trobin, només d'obrir el llibre de Geografia, un mapa del món. En aquest mapamundi Catalunya és al centre. L'autor aconsegueix, d'aquesta manera, transmetre la idea que el país pertany a un context ampli, al món, i també que hi té una bona situació. Fa que els infants es fixin en la posició que ocupa el seu país en el mapa, aprenguin a llegir la situació, segons la longitud i la latitud de Catalunya sobre la superfície de la Terra, i també a situar el país dins la zona climàtica que li correspon a escala planetària.

El mestre se serveix també d'un joc, que consisteix a calcular quantes Catalunyaes cabrien en la superfície de la Terra, per fer que els nois relacionin les dues dimensions (Catalunya-Món).

Després, un cop ha situat Catalunya al món, passa a explicar en què es fonamenta la importància de la situació del país al món.

Així, els explica que Catalunya és un país mediterrani i que el Mediterrani és un mar molt estratègic pel fet de trobar-se entre Europa, Àsia i Àfrica, i que aquest mar al llarg de la història ha tingut molta importància pel que fa a la cultura, fins al punt que es coneix com «el mar de la civilització».

Els explica també que el port de Barcelona és un dels més importants d'aquest mar i, per reforçar encara més aquesta situació avantatjosa de Catalunya, explica que totes les potències europees fan el que poden per tal de tenir possessions en aquest mar. Amb aquests arguments condueix els alumnes a concloure que si les potències europees hi voldrien ser és perquè realment es tracta d'una situació interessant.

Els diu també que Catalunya fou algun temps la mestressa del Mediterrani, i que la ciutat de l'Alguer va ser fundada en temps de la dominació catalano-aragonesa.

L'entrevista amb el senyor Joan Fusté de Torroella, exalumne de Pere Blasi, va permetre recollir un comentari del mestre relacionat amb aquesta preocupació per la necessitat d'observar els esdeveniments a escala global. L'entrevistat explica que, essent el mestre Blasi a la barberia, va veure que s'havien amuntegat diaris, sense que ningú els hagués tret ni tan sols el precinte. Blasi va apro-

fitar la situació per explicar-los els lligams entre el que passava a la resta del món i el que passava a Torroella de Montgrí, i els va retreure la manca d'interès pel que succeïa al món.

Aquesta necessitat de tenir present la resta del món també es recull en l'entrevista al senyor Fusté quan recorda com el seu mestre li «feia venir ganades d'anar a mirar corrents el mapa». Això succeïa quan els explicava contes d'en Salgari i els deïa, «i ja sabeu on és aquesta illa de Cuba on transcorre la història?».

En ocasió de visitar un taller on feien seda natural, Blasi va aprofitar per fer-los una classe de geografia explicant la ruta de la seda. El senyor Fusté recorda que el mestre aconseguia convertir l'explicació en un conte d'aventures. L'entrevistat atribueix a les explicacions sobre el món que feia el mestre que ells, els alumnes, tinguessin la impressió que la resta del món era més a la vora quan, per les dificultats de transport, pobles veïns eren molt desconeguts. En aquest sentit explica la trapelleria que van fer ell i uns amics quan es van atrevir a escriure a l'altre cantó de l'oceà, al senyor Henry Ford, el gran empresari d'automòbils, per proposar-li la compra d'un jaciment arqueològic que havien descobert. El mestre Blasi quan se'n va assabentar els va felicitar per la iniciativa, però també els va dir que sort en tenien que el senyor Ford hagués refusat l'oferta.

De l'entrevista amb el senyor Verd, que va ser alumne del mestre Blasi els anys vint, n'extreiem que el que el mestre explicava a l'escola tenia molt a veure amb el caliu ideològic i cultural que es vivia a la vila de Torroella. Pere Blasi s'hi va sumar i va col·laborar en els canvis que ja s'estaven produint. L'interès i la necessitat de saber el que passava al món, d'establir comparació entre Catalunya i els estats d'Europa, la importància de les nacionalitats i idees com la Catalunya natural, formaven part de la quotidianitat dels temes que es tractaven a les conferències, als debats i també a la revista *Emporion*, on s'expressava el caliu catalanista i cultural que es vivia a Torroella de Montgrí des de principis de segle.

Miquel Santaló aplaudia aquesta «comparança de les realitats geogràfiques catalanes amb les realitats d'Espanya i del món»⁴ que feia Pere Blasi a la seva geografia per infants. Pel que fa a la falta de definició dels conceptes «Catalunya» i «Espanya» és difícil d'esbrinar si s'ha d'atribuir a la situació política —Dictadura de Primo de Rivera— que l'hauria constret a aquesta ambigüitat i, per tant, la *Geografia elemental de Catalunya* seria fruit del moment i més no li haurien permès, com defensen el senyor Joan Fusté i el també aleshores alumne, senyor Pere Castells, o, com defensa el senyor Verd, si seria la forta relació que mantenia amb Miquel Santaló el que fa que adopti posicions poc definides políticament, catalanistes i d'esquerres, però molt moderades.

⁴ Clarà i Resplandis, Josep 1979: «Pere Blasi, geògraf català», *Revista de Girona*, núm. 87, pp. 125-129.

2.2. Catalunya és un país d'Europa

Pere Blasi situa Catalunya, en la seva *Geografia elemental de Catalunya* «al SW d'Europa; i al NE d'Espanya». No dir ni que Catalunya és la part NE d'Espanya ni tampoc que es tracta d'un país entre Espanya i França porta a l'ambigüitat. Aquesta ambigüitat dominarà al llarg de tota l'obra.

El mestre transmet la idea que Catalunya és un país d'Europa quan compara la seva superfície amb la de països europeus i també quan se serveix del joc «més o menys petit que» per argumentar que, malgrat ser petit, Catalunya té les dimensions suficients per ser un país d'Europa. Com tot país, Catalunya té capital, Barcelona, ciutat que n'és el centre polític, cultural i econòmic.

El concepte d'Espanya queda poc definit en la seva obra *Geografia elemental de Catalunya*. Aquesta indefinició s'exposa quan escriu que Catalunya està situada al NE de la península Ibèrica i que forma part del «territori» de l'Estat espanyol, quan fins aleshores ha fet servir el mot «país» per anomenar els estats d'Europa. Col·labora també a crear aquesta ambigüitat el fet que ni en el text ni en els mapes es pot llegir que Catalunya confronti amb Espanya. Així Catalunya, al nord, fa frontera amb França, a llevant amb el Mediterrani, a ponent amb Aragó i a migdia amb València. Fa un tractament de Catalunya com a país, però aquest no confronta mai amb Espanya. Surt poc el mot Espanya a la geografia per infants del mestre Blasi. En algunes ocasions es nota que el defuig i en d'altres no sembla que hi tingui cap problema. Sovint, quan fa servir el terme Espanya aquest té per significat ser el continent que conté Catalunya. Com és el cas de quan escriu que a les Borges Blanques hi ha un dels centres de producció d'oli més importants d'Espanya, o quan escriu que a Cardona hi ha una muntanya de sal que és única a Espanya i que el Vallès és la comarca amb més potencial industrial d'Espanya.

En d'altres ocasions, en canvi, defuig forçadament de fer servir aquest terme, com quan escriu que Catalunya està compresa dintre l'Estat espanyol, el qual té la capitalitat política a Madrid. Dóna a entendre, per l'ús de la paraula «estat» en lloc de «país», que no es tracta ben bé d'un país, i pel fet d'escriure que la «seva» capital és Madrid, que no es tracta de la «nostra», de capital. No escriu ni un sol cop que Espanya sigui un país europeu, a la *Geografia elemental de Catalunya*.

Quan escriu que «hom» ens ha dividit el país en quatre províncies i que, per sort, en virtut del decret 18 de desembre de 1913, s'han agrupat dintre un cercle administratiu que és la Mancomunitat de Catalunya, i s'ha aconseguit així almenys restablir i consagrar en part la unitat política de la nostra terra, és d'aquesta manera com Pere Blasi dóna a entendre l'existència d'un poder forà que s'imposa sobre la nostra terra en l'administració de cada província per part d'una diputació provincial i que hi ha una divisió del país i un control forans imposats.

En el mapa «Catalunya a Ibèria», que mostra en aquesta obra, no es distingeix bé el tipus de línia que fa de límit entre estats de la que marca el límit entre

Catalunya i Espanya. Fàcilment es poden confondre la que separa Espanya de Catalunya amb la línia de frontera entre països que s'empra per limitar Espanya amb Portugal i França.

Com hem vist, fa un tractament de Catalunya com a país, però no sempre és així. Trobem que en algunes ocasions deixa ben clar que Catalunya és dins d'Espanya. Aquest seria el cas de quan escriu sobre el comerç i diu que aquest és molt intens, i no només l'interior sinó també el que es realitza amb la resta d'Espanya i amb l'estranger, o que el comerç amb la resta d'Espanya consisteix a rebre productes naturals i remetre els manufacturats, però que el comerç amb l'estranger és el més important. També quan explicita que Espanya no és un país estranger per a nosaltres –a l'apartat on planteja qüestions als alumnes al final de cada lliçó escriu: Quin intercanvi de productes fem amb les regions espanyoles? i amb els països estrangers d'on importem i països d'on exportem? Deduint-se així que Espanya, les regions espanyoles, no són un país estranger. Com si Espanya fos un altre país, no el nostre, però que al mateix temps no ens és estranger.

L'exposició ambigua de la realitat política de Catalunya que fa Blasi empeny fàcilment a fer que els alumnes arribin a la conclusió que Catalunya té prou territori, cultura, institucions i llengua pròpies i que aquestes són condicions suficients per ser un país, però que la realitat política del moment fa que es trobi Catalunya dins del territori de l'Estat espanyol.

El senyor Fusté diu que, com a alumne, va copsar que la il·lusió del mestre era la d'una Catalunya autònoma per la via de sufragi universal i mai per les armes. El mestre era un gran pacifista i, quan explicava episodis bèl·lics de la història, sempre deixava ben clara la seva postura en contra de la violència.

2.3. La importància del que és singular

Les explicacions del mestre Blasi es basen majoritàriament en el que els llocs tenen de singular, de diferent, més que no en pas en el que tenen en comú o de generalitzable. Per tal de transmetre la idea de la singularitat dels llocs sempre en ressalta el tret més distintiu. Així d'Esparreguera, el campanar, per ser el més alt de Catalunya; de la Vall d'Aran, el seu dialecte particular; de Lles, els concorreguts banys, o de Sant Boi de Llobregat, que té el manicomi més gran de Catalunya.

El que importa de qualsevol aspecte és que pugui fer singular el lloc. Es pot tractar d'un aspecte geogràfic, històric o relatiu a una activitat que s'hi faci. L'objectiu no és destacar allò que hi és més important sinó allò que el pugui fer únic. Com ara que a l'Hospitalet de Llobregat hi ha un dipòsit de sementals del cos d'artilleria o que Queralbs té mines. A aquestes característiques que singularitzen, Pere Blasi les anomena «notes remarcables dels llocs».

Un dels objectius de singularitzar els llocs era fer que els alumnes recordessin més fàcilment les lliçons i evitar així el «de cor i de memòria» del que n'era tan contrari. L'altre objectiu que perseguia amb la singularització dels llocs és

que aquesta li permetia convertir-los en únics, i així bastir el sentiment de catalanitat, perquè era més senzill convèncer els deixebles del fet que pertanyien a un país singular i del qual podien estar orgullosos.

Parla de catalanitat com d'un sentiment que està per sobre de les fronteres, que és honorable i que dóna integritat a Catalunya. Els límits d'aquest sentiment els marca la natura, amb les seves fites naturals i també amb els lligams espirituals que agermanen els catalans, ja siguin a Espanya o França. També quan destaca, com a nota remarcable de la comarca de la Segarra-Cervera i Santa Coloma de Queralt, el fet que hi hagué el segle XVIII la Universitat de Catalunya. Els explica episodis gloriosos de la història de Catalunya, com que a Vimbodí hi ha el monestir de Poblet, fundat per Ramon Berenguer IV, i que és el panteó dels comtes-reis catalans, i sobre el santuari de la Verge de Montserrat, que aquesta és la patrona de Catalunya, o que Folgueroles és la pàtria de l'excels poeta català, Mn. Jacint Verdaguer.

Tot això per mostrar Catalunya com un país singular i molt afortunat que gaudeix d'unes envejables condicions, i fins i tot que els catalans tenen una idiosincràsia pròpia. En el qual fins el clima «és generalment temperat, sanítós i agradable».

El país és singular i molt bonic. Així, la Costa Brava «és d'una indescriptible grandiositat i bellesa». D'aquesta manera condueix els nois a pensar que pertanyen a un país que val la pena i que cal valorar el que es té pel fet de ser excepcional. Per altra banda aconsegueix, fent únics els llocs, que es valori allò que es té més a prop, i fomenta l'interès per les coses més locals. D'aquí el tractament que fa, per exemple, de les dunes. Les presenta com una formació molt important, i que sortosament a Torroella n'hi ha. Com les dunes, les planes també són excepcionals, ja que al país en té molt poques, però hi ha la Plana de l'Empordà. Quan tracta dels rius més importants de Catalunya fa servir la mateixa tàctica de valorar el que es té més a prop, i així situa en primer lloc els rius que els nois coneixen.

Els nois veuen que la seva població surt en el llibre de Geografia que segueixen a l'escola, amb comentaris com que l'horta de Torroella és frondosíssima i que l'Estartit, com a part de la Costa Brava és d'una indescriptible grandiositat i bellesa.

Catalunya també es singular, un país únic pel que fa a la cultura. El mestre explica als nois que són hereus d'un poble mediterrani, i que han estat aquests pobles mediterranis els que han exercit en el món una més gran influència civilitzadora. Per on Catalunya és un país que necessita que la seva gent sigui cultua, i denuncia la situació en què es troba l'ensenyança en els seus primers anys de mestre a Torroella de Montgrí.

Escriu que la riquesa cultural del país no està en consonància amb la riquesa material, i estimula les ganes d'adquirir cultura establint una comparació entre països rics i països cultes. Els explica un munt de casos en els quals Catalunya és capdavantera. Així, que el salt de Talarn és el quart en importàn-

cia dels existents a Europa, que el poderós saltant de Flamisell proporciona la més poderosa força hidràulica d'Europa, i l'excel·lent bellesa d'alguns indrets del país, com la Plana de la Cerdanya, de la qual escriu que és la més bonica i extensa del Pirineu, o la bellesa i la grandiositat de los coves d'Artà a Mallorca, famoses a tot el món, i fins els excepcionals guarans de la plana de Vic o la muntanya de sal de Cardona.

Un bon exemple d'aquest afany per singularitzar els llocs ens proporciona l'article que Pere Blasi publica a la *Revista de Festa Major* de l'any 1929, on escriu que el tipus de paisatge que es dona a Torroella de Montgrí és molt difícil de trobar, rar i pintoresc, i també l'escriu aparegut a *Emporion*, on diu «Les envejables condicions del nostre terme atreïen ja els homes en els confosos temps de la Prehistòria».⁵

Catalunya, el país en conjunt, és singular, únic. Així, escriu que Catalunya gaudeix d'unes envejables condicions geogràfiques, que li confereixen una gran varietat de paisatges que difícilment es poden trobar en una extensió com la de Catalunya. Insisteix en la idea que els llocs són únics i irrepetibles i per tant no busca la generalització, el que pugui ser comú. Els exalumnes entrevistats atribueixen aquest afany de singularitzar els llocs a la voluntat de fer-los estimar i fer-los fàcils de recordar.

El senyor Joan Fusté deia «més que un savi en Blasi era un bon ensenyant». Recorda el seu mestre com un autodidacte, i que sempre estava obert a aprendre dels altres. L'entrevistat valora molt positivament la capacitat del mestre per «provocar estimació pels llocs que estudiaven, intriga i ganes de conèixer i entendre coses noves». Pere Blasi «estimava la terra i ens la feia estimar», amb les seves lliçons de geografia, comenta el senyor Fusté.

2.4. Límits naturals i límits oficials

El mestre va transmetre la idea de l'existència de dos tipus de límits, uns marcats per la natura, immutables i justos; i uns altres arbitraris, mutables i contranatura, injustos.

Aconsegueix transmetre aquesta idea presentant el mapa dels «Límits naturals de Catalunya» i explicant que aquests, els naturals, no es corresponen amb els oficials en aquest cas.

En el mapa, l'autor afegeix a la Catalunya oficial els límits que al seu entendre li corresponen segons el que marca la natura. I si per una banda exposa que els límits naturals i les fronteres naturals justifiquen per exemple que la Catalunya Nord pertanyi a Catalunya. Per l'altra exposa que quan les fronteres oficials no es corresponen amb les naturals no són legítimes, i presenta el cas de la frontera oficial amb la Catalunya Nord, com una frontera artificial que separa gent que són germans, amb la mateixa història, la mateixa llengua i els mateixos costums, i també exposa com un altre cas de frontera no natural la línia de frontera que divideix la Cerdanya en dues parts.

⁵ Blasi i Maranges, Pere, 1920: «Arqueologia», *Emporion*, núm. 138, pp. 2-3

Quan explica la divisió administrativa del país s'hi llegeix el seu desacord amb la divisió provincial. Insisteix en la diferència entre límits naturals i límits oficials demanant als alumnes pels límits naturals de Catalunya, assegurant-se així que fan una reflexió sobre aquesta qüestió. Pere Blasi, seguint amb l'argument dels límits naturals i dels límits contranatura, es queixa i escriu que la delimitació dels partits judicials ha estat fixada sense tenir per res en compte les comarques naturals. Explica que les fronteres no naturals són temporals, mutables i, per insistir-hi, planteja la qüestió així: quines són les *actuals* províncies catalanes? Ressaltant que la divisió provincial no és natural i per tant és mutable, amb un inici i un final. Aquesta idea és en la línia de la *regió natural* de l'escola vidaliana. Però curiosament en la seva segona gran obra, *Les terres catalanes*, té en compte només la Catalunya oficial, amb la divisió en províncies i no la Catalunya natural que defensava a la seva obra anterior, *Geografia elemental de Catalunya*.

El senyor Verd diu que no té res d'excepcional el fet que Blasi parlés de la Catalunya natural puix que aquesta era una realitat. El mateix Blasi, essent de Puigcerdà i fill d'un fabricant de bótes, segur que tenia molta relació amb la Catalunya francesa.

2.5. La natura mana molt

El mestre transmet als infants una visió força determinista de la realitat ja que sovint en les seves explicacions traspua la idea que l'home pot actuar només «aprofitant» el que la natura li ofereix. Així, les comarques són naturals, les fronteres naturals són les justes, la natura límita àrees, els rius fan miracles, la natura crea formes de vida diferents per a l'alta muntanya, per a les terres baixes, per a la ciutat, per als pobles de la costa i és la principal responsable que la gent sigui d'una o altra manera.

La forma d'ésser de la gent l'atribueix al medi. Així ho veiem quan escriu sobre la vida a l'alta muntanya i atribueix a la naturalesa abrupta del terreny, que fa difícils les comunicacions i provoca l'isolament, la conservació d'antics costums, i al mateix temps la fa responsable de dificultar els canvis i el progrés.

Seria, segons Pere Blasi, aquest ambient el que fa que el caràcter de la gent de muntanya sigui eixut i amb hàbits de temperància i economia. Contràriament, la natura de les terres baixes fa que els pobles siguin més nombrosos i més poblats i amb vies de comunicació que afavoreixen l'intercanvi de productes i d'idees. Tot plegat fa que la gent sigui més comunicativa i d'esperit més obert; en canvi, el costums no són tan persistents.

La vida a la mar, segons Blasi, dóna a la seva gent una independència material i espiritual que no coneixen els pobles de l'interior, però és en aquests pobles de la costa on més gent emigra cap a Amèrica. Sobre les formes de vida a les zones industrials escriu que, si bé són les que gaudeixen d'una prosperitat materials més gran, també són les que estan més exposades a crisis més greus i persistents que les que poden afectar els pobles de terrassans.

La natura marca la localització i la prosperitat de les indústries. Així, gràcies a l'acció condensadora dels Pirineus i a l'accentuat pendent del terrer es formen poderosos saltants d'aigua que proporcionen força motriu a la indústria, i les zones industrials de Catalunya es troben sobretot vora la costa i a les riberes del Llobregat, del Ter, del Fluvià, del Besòs i d'alguns afluents d'aquests.

Fins i tot les ciutats són allà on la natura els ho permet. Allà on les condicions geogràfiques ho afavoreixen van a convergir-hi l'energia i l'activitat d'un poble i allà neix la ciutat. Sobre la forma de vida a les ciutats diu que, si bé és on es creen i es mantenen les grans institucions, és també on hi ha vici i misèria i on la lluita pel benestar és més dura i costosa.

També atribueix el sorgiment de les ciutats i la seva prosperitat a les condicions geogràfiques. La mateixa ciutat de Barcelona deu la seva preponderància sobretot a les condicions geogràfiques. Fins i tot Blasi escriu que la situació de Barcelona *la imposen* les condicions geogràfiques.

Així, per exemple ens presenta la subcomarca del Baridà com un país rústec i pobre, però que així que la ribera s'eixampla es converteix en el fèrtil i joliu Urgellet.

De l'Ebre escriu que, a més de regar grans extensions i moure moltes fàbriques, facilita les comunicacions i el comerç entre els pobles riberencs, i de les Garrigues, que és una comarca extremadament seca i que —com que la natura no n'ofereix— hi ha molts pobles que es veuen obligats a aprofitar l'aigua de pluja embassada. En les lliçons del mestre Pere Blasi es llegeix doncs una visió força determinista de la realitat.

2.6. La natura ofereix

Al llarg de la *Geografia elemental de Catalunya* Pere Blasi insisteix en el valor que té el treball per *aprofitar* el que la natura ofereix a cada lloc. Blasi transmet així als nois una visió possibilista de la realitat. L'expressió *aprofitar* quan la natura ofereix es repeteix constantment en el llibre de geografia que els infants tenien entre les mans.

Així, escriu que el Ter és tallat per nombroses preses que mouen fàbriques de filats i teixits, i que la part inferior del riu és *aprofitada* per al regadiu, la Noguera Pallaresa és *aprofitada* per transportar fustes, mitjançant rais. La Tordera, a causa que bona part de les seves aigües són subterrànies, solament permet que puguin ésser *aprofitades* en petita quantitat per a fins agrícoles. Del Besòs explica que té un corrent subterrani que s'*aprofita* gràcies a l'acció de poderoses màquines. També el Llobregat s'*aprofita*, a la part alta com a força motriu i a la part baixa per al regadiu. A l'apartat de «qüestions» insisteix en la idea de l'*aprofitament* principalment per a la indústria.

Pere Blasi presenta la natura com a oferent de possibilitats que l'acció i el treball de les persones poden aprofitar. Així mostra el cas de l'Urgell, on gràcies al treball i a l'enginy —construcció d'un canal— s'ha *aprofitat* el que la natura oferia i ha passat de ser pobre a pròsper. I que a l'occident del pla de Lleida

hi ha una secció erma i despoblada, una veritable estepa, que és la resta d'una de més gran que el treball ha anat reduint a les proporcions actuals.

Parlant de les comarques d'interior escriu que aquesta regió té terres baixes i altes muntanyes, i hi ha grans pendents, la qual cosa fa que el corrent dels rius en molts indrets sigui impetuós. Aquesta condició és *aprofitada* per a la indústria, que hi és força important. Els saltants de la Noguera són *aprofitats* per la indústria hidroelèctrica, i el mateix Fluvià posa en moviment moltes fàbriques al llarg del seu recorregut. Transmet la idea que els llocs són únics, i que l'home està supeditat al que la natura li ofereix. Dóna molt poca importància a altres elements que no siguin els físics.

2.7. Les comarques

Pere Blasi va formar part de l'equip que es va constituir l'any 1931 per treballar en la Ponència per l'estudi de la divisió territorial i administrativa de Catalunya. Ell i Miquel Santaló hi eren com a representants de les terres gironines. Blasi, en concret, hi va ser cridat «per raó de la seva atenció, ben coneguda, per la geografia, i ell fou de fet qui dugué el pes de la representació gironina, car Santaló —atragat en qüestions polítiques en qualitat de batlle de Girona i de parlamentari a Madrid— no pogué assistir a moltes de les sessions de la Ponència».⁶ Es fa referència a aquesta implicació directa en el tema de la divisió pel que té d'estrany el fet que Blasi no tingués problemes en publicar-ne una de pròpia en la geografia elemental quan no hi havia cap divisió comarcal prou consensuada, i encara és més estrany el fet que, també en l'obra *Les terres catalanes*, que va escriure anys més tard, quan ja hi havia una divisió comarcal de la Generalitat, no l'adoptés.

Així, doncs, a la *Geografia elemental de Catalunya* Blasi presenta una divisió comarcal pròpia en un moment en què aquesta estava encara per definir. I a l'apartat del llibre que porta per títol «Les comarques de Catalunya» no hi trobem cap definició de comarca. Presenta d'entrada un mapa de la divisió comarcal de Catalunya i seguidament va presentant-les repartides en quatre grups. Un el formen les «veïnes del Pirineu», un segon les que confinen amb el Mediterrani», un tercer, «les de les Baixes conques del Segre i de l'Ebre menys Tortosa», i un darrer les «comarques d'interior». De cadascun d'aquests grups en fa un compendi amb una explicació succinta d'allò que té de més substancial: el tipus de terreny, el clima, la vegetació, les produccions agrícoles, la tipologia de les cases, les vies de comunicació i l'activitat econòmica. Per cada comarca comença amb un breu comentari i després sempre manté els mateixos *calaixos* per omplir: «rius», «produccions», «poblacions importants» i un apartat de les «notes remarcables» de les poblacions més importants. Blasi escriu que la Selva és una comarca natural; no s'entén molt bé si vol dir que no en són totes de naturals. I afegeix que la conca superior de la Tordera, fins prop d'Hostalric, tot i no pertànyer a la comarca de la Selva, té un clima, produc-

⁶ Clarà i Resplandis, Josep, 1987, loc. cit.

cions i caràcter idèntics als de la dita comarca. A voltes als grups de comarques els anomena «regions», com en el cas de les comarques de les baixes conques del Segre i de l'Ebre menys Tortosa, de la que escriu «és la regió on plou menys de Catalunya».

Així, seguint el llibre de geografia del mestre Blasi, es dona per fet que les comarques existeixen, i no s'hi fa cap plantejament teòric per definir el terme. A *Les terres catalanes*, Blasi defineix les comarques en tant originades sobretot pel relleu, però que en la seva formació intervenen també contingències geopolítiques i els complexos jocs d'influències exercits sobre un tros de territori pels centres urbans rectors, segons recull Josep Clarà.⁷ I en el mateix article es recull que «els mitjans moderns de comunicació han transformat aquestes contrades introduint-hi corrents renovadores; ara viuen més de cara al món, però llurs atributs de comarca s'esfumen, perden caràcter i tendeixen a fondre's en altres comarques de major potencialitat».

3. La Geografia segons Pere Blasi i Maranges

En aquest apartat es pretén descobrir què entén per Geografia Pere Blasi a través de la praxi. Així doncs observem els temes de què tracta quan explica Geografia.

A l'índex de la seva *Geografia elemental de Catalunya* veiem que els grans temes que tracta són els següents: la situació, l'orografia, la costa, el clima, la hidrologia, les comarques, les divisions territorials, les comunicacions, les activitats econòmiques, les formes de vida i el mapa lingüístic. La descripció del medi físic i de les comarques són els temes als quals dedica més espai.

Dins d'aquests grans apartats veiem que el llibre desenvolupa aspectes com la latitud, la longitud, la situació estratègica, les comarques –pero també altres divisions territorials com les polítiques, administratives, universitàries, eclesiàstiques, jurídiques, i marítimes –, i a més de l'espai que dona a temes del medi físic, tracta de la importància de les vies de comunicació i de les activitats econòmiques lligades a l'agricultura, la indústria i el comerç. També les característiques de les formes de vida en els diferents medis. La llengua i la reivindicació del mapa lingüístic català són per a Blasi matèries de la geografia. A l'apartat de *Qüestions* demana als infants sobre el caràcter i les produccions, les notes remarcables, les capitals, les poblacions o les comunicacions de forma molt repetida.

Pere Blasi es va servir de la Geografia per introduir a l'escola les noves maneres d'ensenyar i, com apunta Josep Clarà,⁸ va ser un dels mestres d'escola que va contribuir a millorar i renovar mètodes d'ensenyament de la geografia. La geografia li va anar bé per introduir els principis i mètodes de l'escola activa.

⁷ Clarà i Resplandis, Josep, 1982: *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Casal del Montgrí. Torroella de Montgrí, pp. 21-26

⁸ Clarà i Resplandis, Josep, 1982, Op. cit.

I, com escriu Joan Vilà i Valentí, «L'ensenyament de la Geografia arribà a convertir-se, a finals de la passada centúria i principis de l'actual, en alguns centres pedagògics selectes, que representaran l'avançada de la «nova» pedagogia en un mitjà didàctic i formatiu de gran eficàcia. Adequadament ensenyada i realitzada, representa un notable estímul i mitjà educatiu que acosta cap a la natura (medi ambient, paisatge natural) i cap a la realitat tota (medi social, paisatge humà), desenvolupa nombroses facultats de l'infant (orientació, sentit de l'espai; observació comprensió, relació) i fa possible ben diverses expressions, molt especialment les gràfiques (itineraris, plànols, mapes), però també les orals i escrites (riquesa de vocabulari i relació d'aquest amb realitats concretes, sobretot).⁹

Josep Iglésies, en un article sobre Pere Blasi, escriu que el moviment pedagògic renovador que es donava a Barcelona entorn dels *Quaderns d'Estudi* i el *Bulletí de Mestres*, i en els Grups Escolars de l'Ajuntament i els Estudis Normals de la Mancomunitat, a les terres gironines Miquel Santaló a Girona i Pere Blasi a Torroella «oferien llur personal exemple d'inquietud docent a sumar al del conjunt català».¹⁰

La Geografia li anava bé perquè el que s'explica es pot comprendre, les coses es poden dibuixar, esquematitzar, i fins i tot permet anar a veure allò que s'explica. Les explicacions es podien ajudar de mapes, excursions, visites, esquemes, gràfics i fotografies que eren de gran ajuda per introduir les idees de la nova pedagogia activa.

La geografia també li permetia relacionar temes i així fer cultura general i incitar l'interès per conèixer i entendre les coses. Així, en la geografia per a infants del mestre Blasi, es troben relacionats temes d'art, d'història, de l'activitat econòmica, entre altres. Per exemple, quan parla de Ripoll els explica on és, de què viuen, com és el medi físic, però també que té història i art.

Parlant de la conca del Fluvià aprofitava per donar unes nocions de geologia explicant que la comarca de la Muntanya –com ell anomenava la zona d'Olot, Sant Esteve de Bas, Castellfollit, Begudà i Tortellà– té un sector volcànic on resten vestigis de volcans apagats. També hem vist que la nota remarcable del lloc en molts casos fa referència a un episodi històric.

Simplificava les coses per fer-les fàcils de recordar. N'és un exemple quan per aconseguir que els seus alumnes es fessin una idea del perímetre de Catalunya va presentar-los un mapa de Catalunya al qual havia sobreposat un triangle; va aconseguir així que el perfil complicat de Catalunya resultés simple i fàcil de recordar. En l'apartat de «Qüestionari» el mestre demana als alumnes sobre la forma de Catalunya.

Feia les coses simples, i a poc a poc les anava omplint de contingut. Blasi donava molta importància als mapes i als gràfics. La geografia elemental n'és una bona mostra; el llibre té moltes il·lustracions, fotografies, esquemes, quadres, i molts mapes. I no només en el llibre l'autor donava importància a les

⁹ Vilà i Valentí, J., 1981: «El camí de Pau Vila cap a la Geografia» a *Revista de Geografia*, vol. XV, núm. 1-2, gener-desembre, Departament de Geografia de la Universitat de Barcelona, p. 8

¹⁰ Iglésies, Josep, 1961: *Serra d'Or*, any III, núm. 9, pp. 9-10.

il·lustracions, sabem pels alumnes entrevistats que en feia una pràctica habitual i que els demanava sempre que acompanyessin els seus treballs amb algun tipus d'il·lustració. Blasi ja adverteix a les primeres pàgines de la *Geografia elemental de Catalunya* de la importància que per a ell tenen aquests elements gràfics per tal de fer entenedores les lliçons de geografia.

Sabem per Joan Fusté que Blasi sempre feia referència als mapes i que n'hi havia de distribuïts per l'aula. També a través de les entrevistes hem conegut que el mestre aprofitava que al pati del Claustre de l'antic convent dels Caputxins, on s'ubicava l'escola, faltaven moltes rajoles per fer que els nois hi aixequessin mapes. Els feia dibuixar mapes a escala al terra del pati, sobre una superfície de 4 m per 4 m. El senyor Fusté tenia aleshores uns 15 anys i recorda perfectament com aixecaven les muntanyes i resseguien els principals rius i assenyalaven les principals poblacions que aquests trobaven al llarg del seu curs. El senyor Verd també recorda aquelles maquetes aixecades amb el fang del pati de l'escola, i també una capsa gran de cartró tota plena de mapes amb els quals els alumnes passaven moltes estones. El senyor Verd recorda també les parets de la classe plenes d'aquells mapes, que tenien roba encolada per la banda de darrera. Verd pensa que l'escola estava tan ben assortida de cartografia per l'amistat que unia el mestre amb el subministrador, el senyor Dalmau Carles de Girona.

Els alumnes consultats recorden que mai feia lliçons perquè fossin apreses de cor i de memòria. Tenia molt interès que els seus alumnes entenguessin les coses, que compreguessin el que llegien. Deia als nois, segons els entrevistats, que la cultura era molt útil, que els serviria per anar pel món i per aconseguir allò que volien. Blasi és sempre explicatiu. Així explica que el clima és suau per l'acció temperadora del mar, i que a Xerta hi ha una antiga comporta, l'assut que va ser construïda pels mahometans durant llur dominació per tal de salvar un notable desnivell i facilitar el pas de les embarcacions.

Després, a l'apartat de qüestions demana a què és deguda la fertilitat actual de la plana de l'Ebre. Les qüestions que planteja sovint són del tipus «digues el que sàpigues, això perquè, què en saps de, mai del tipus enumera, digues totes les, ni recita de cor i de memòria... així va aconseguir transmetre la idea que les coses són comprensibles i fomentar les ganes d'entendre-les

Recorden els entrevistats que quan els feia preguntes els deia que diguessin el que sapiguessin, que era molt millor entendre una mica que saber de memòria tota la lliçó. Deia als alumnes que hi havia un tipus d'informació que no calia memoritzar, només saber on es podia anar a consultar.

Blasi era un gran empirista, la geografia li permetia anar a trepitjar allò que explicava. A l'article que va publicar «Història de la geografia o del paisatge del Montgrí» a la *Revista de Festa Major* es llegeix un cop més que és un home d'anar sobre el terreny quan escriu: «Para ello subamos a la cumbre del Montgrí; embarguémonos en la admiración del paisaje, analicemos y meditemos».¹¹

¹¹ Blasi i Maranges, Pere, 1927: «El paisaje de Torroella», *Llibre de Festa Major*, 6 pàgines.

Bibliografia

- ALBET i MAS, Abel (1993), «La nueva geografía regional o la construcción social de la región», a *Anales de Geografía de la Universidad Complutense*, 13, pp. 11-29.
- AUDIVERT, Marcel·lí (1972), «Records escolars», a *Llibre de la Festa Major*, Cassà: Roure.
- BARRERA, Heribert (1982), «Record de Pere Blasi», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 3-4
- BATTESTINI, Rafael (1982), «El Sr. Blasi a l'exili», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 18-20.
- BLASI, Pere (1919), «Retalls d'història local», *Emporion*, 116, 16 de novembre, p. 12.
- BLASI, Pere (1920), «Arqueologia», *Emporion*, 138, 30 de novembre, pp. 2-3.
- BLASI, Pere (1923), «El partit de Torroella», *Emporion*, 195, 21 d'octubre, pp. 1-4.
- BLASI, Pere (1928), «Història», a *Llibre de la Festa Major*, Torroella: Casadevall.
- BLASI, Pere (1928), «Torroella romana», a *Llibre de la Festa Major*, Torroella: Casadevall.
- BLASI, Pere (1929), «El paisatge de Torroella», *Llibre de la Festa Major*, Torroella: Casadevall.
- BLASI, Pere (1930) «El paisatge de Torroella: les vores del Ter», a *Llibre de la Festa Major*, Torroella: Casadevall.
- BLASI, Pere (1931), «El paisatge de Torroella. El passeig del Tamariuà», a *Llibre de la Festa Major*, Torroella, Casadevall.
- BLASI, Pere (1931), *Geografia elemental de Catalunya*, Barcelona: Publicacions de l'Editorial Pedagògica «Associació Protectora de l'ensenyança catalana».
- BLASI, Pere (1932) «Ressorgiment de Torroella», a *Llibre de la Festa Major*, Torroella, Casadevall.
- BLASI, Pere (1932), «Albert de Quintana és mort», *Emporion*, 207, 26 de juny, pp. 1-2.
- BLASI, Pere (1933), «Davant l'estrall», *Emporion*, 219, 1 de gener, pp. 1-4.
- BLASI, Pere (1934), «Festa Major, 1934» a *Llibre de la Festa Major*, Torroella, Casadevall.
- BLASI, Pere (1954), *Les terres catalanes*, Barcelona: Aymà.
- BLASI, Pere (1961), «Lloança de Torroella de Montgrí» a *Llibre de la Festa Major*, Torroella, Casadevall.
- BLASI, Pere (1968), «Els juncs a Torroella» a *Llibre de la Festa Major*, Torroella, Casadevall.
- BLASI, Pere (1981) «Torroella a la Guerra de Successió», a *Llibre de la Festa Major*, Torroella, Casadevall.
- CASTELLS, Josep (1922), «La "Geografia elemental" de don Pere Blasi», *Emporion*, 165, 22 de març, pp. 5-6.
- CASTELLS, Josep (1933), «Comiat», *Emporion*, 236, 24 de setembre, pp. 1.3.
- CASTELLS, Pere (1982) «Pere Blasi. La seva obra pedagògica i cultural a Torroella» a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 5-10.

- CASTELLS, Pere (1982), «Pere Blasi: un gran pedagog a Torroella», a *Llibre de la Festa Major*, Cassà: Roure.
- CLARÀ Josep (1979), «Pere Blasi, geògraf català», a *Revista de Girona*, 87, pp. 125-129.
- CLARÀ, Josep (1982), «Pere Blasi, geògraf català», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 21-26.
- CLAVAL, Paul (1990), «La nova regió a finals del segle XX», a *La regionalització del territori i els ens intermedis*, ed. Diputació de Barcelona, Barcelona, Diputació de Barcelona, 125-130.
- CLIMENT i FERRAN, Pere (1982); «De quan jo anava estudi», *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 11-13.
- EMPORION (1916), «Enhorabona», *Emporion*, Desembre, p. 8.
- GÓMEZ MENDOZA, Josefina (1990), «Per una geografia regional renovada», a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 21, pp. 51-71.
- IGLÉSIES, Josep (1961), «Pere Blasi», a *Serra d'Or*, 9, setembre, pp. 9-10.
- MARQUÈS i SUREDA, Salomó (1982), «El magisteri públic gironí a començament de segle», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 27-32.
- MASSEY, Doreen (1990), «L'«estudi de localitats» en Geografia Regional», a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 21, pp. 73-87.
- NOGUÉ, Joan (1989), «Espacio, lugar, región, hacia una nueva perspectiva geográfica regional», a *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 9, pp. 63-79.
- PAASI, Ansi (1991), «Deconstructing regions; notes on the scales of spatial life», a *Environment & Planning A*, 23 (2), (1991), pp. 239-256.
- QUER, Josep i SOLÉS, Àngels (1982), «Record del meu mestre», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 14.
- RIUDOR i GORGAS Lluís (1990): «L'evolució de la geografia i la seva repercussió en les geografies regionals del món» *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 21, pp. 23-38.
- SOLÉ i SABARÍS, Lluís (1982), «Del martirologi del magisteri català. Pere Blasi, mestre i geògraf», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 33-40.
- SORRIBES i MAS, Lluís (1982), «Record de Pere Blasi i Maranges, Director del Grup Escolar «Lluís Vives» de Barcelona», a *Evocació i semblança de Pere Blasi*, Torroella: Ajuntament de Torroella de Montgrí, 15-17.
- STORPER, Michael (1995), «The resurgence of regional economies, ten year later: the region as a nexus of untrated interdependencies», a *European Urban and Regional Studies*, 2 (3), pp. 191-221.
- SURROCA i SENS, Joan (1983), *Bibliografia de Torroella*, Girona: Ajuntament de Torroella, Generalitat de Catalunya.
- VILÀ i VALENTÍ, Joan (1983), «El camí de Pau Vila cap a la geografia», a *Revista de Geografia*, XV, pp. 6-23.